

INLEIDING TOT DE BEKNOPTE LEVENSSCHETSEN
VAN DE VOORNAAMSTE LETTERKUNDIGEN
VAN NEDERLAND.

Met de laatste helft der zestiende eeuw breekt het tijdperk aan, dat onze letterkunde meer zelfstandigheid verkrijgt. De heerschzuchtige plannen van Filips II, zijne drukkende maatregelen omtrent een volk, dat hij niet wist te waardeeren, en zijne bloedplakaten, zoo slaafs nagekomen door een Alva, die er in de uitvoering, wreedheden van eigen vinding bijvoegde, deden hem de zeven provinciën verliezen, waar nu vrijheid den zetel van despotismus innam.

De Zuidelijke Nederlanden intusschen, nog onder de slavenketen van gewetensdwang en overheersching verzuchtende, zagen zich hunne meest verdienstelijke geleerden ontglippen, die hun geest liever met de koesterende stralen der in de Noordelijke provinciën schijnende vrijheidszon gingen voeden. Onder degenen, die in de Noordelijke gewesten eene schuilplaats kwamen zoeken, bevonden zich ook veel rederijkers, welke hier nieuwe kamers kwamen stichten, of de reeds bestaande met hun vernuft niet weinig sterkten. Boven allen muntte, door haar edel streven, de kamer in *Liefde bloeyende* te Amsterdam uit. Gedurende een lang tijdvak stelde zij het zich ten doel, onze taal te beschaven, en te zuiveren van de uit Frankrijk overgewaaide bastaardwoorden, terwijl zij op een Coornhert, Spiegel en Roemer Visscher als hare leden mogt bogen. Jammer dat in dezen tijd vele oude volksliederen verloren gingen, hetgeen veroorzaakt werd, doordien men op hunne zangwijzen

psalmen zong, naar de jammerlijke berijming van Datheen. Zoo galmde men den negentienden psalm op de wijs van 't liedekke: »Ik had een liefje uitverkoren, dat ik met harte minne,» enz.

Nog vol van de Spelen van Sinne, beoefenden de redrijkers voornamelijk de tooneelpoëzij, die zij tot eenige meerdere volkomenheid bragten. Hoofst vooral deed haar eene groote schrede voorwaarts gaan, ofschoon hij toch nog sommige zinnebeeldige wezens, zoo als de Twist, het Bedrog en andere in zijne stukken vlocht. In taal en stijl ver uitstekende boven de geschiedschrijvers Bor, van Meteren en van Reyd, welke eenigen tijd vóór hem den Spaanschen oorlog beschreven, bewerkte hij zeer gelukkig ons proza, en zoo opent hij de rij der voornaamste schrijvers uit de gouden eeuw der Nederlandsche letterkunde, welke nu aanbrak.

Toen met het twaalfjarig bestand onze onafhankelijkheid werd erkend, steeg niet weinig der Landzaten gevoel van eigenwaarde. De welvaart was hand over hand toegenomen ook onder al het drukkende van den krijg: overal heerschte vooruitgang. Zelfs de heillooze godsdiensttwisten werkten voordeelig op den geest der dichters, daar zij den eenen met gloeienden ijver voor de godsdienst, den anderen met edele verontwaardiging vervulden. Terwijl onder het stadhouderschap van Maurits de gemoederen aan 't gisten gebracht, en de snaren van vernuft en geest op 't hoogste gespannen waren, hadden zij in de rustige, kalme dagen van Frederik Hendrik gelegenheid ongestoord hare tonen te doen uitklinken. Thans bloeiden de Muider- en, iets later, de Dordrechtsche school. De eerste, waarvan Hooft de stichter was, telde onder hare leden: Maria Tesselschade, Kaspar van Baarle en Laurens Reaal, terwijl Constantijn Huygens, ten naauwste aan dezen vriendenkring verbonden, echter haar zoetvloeienden en liefelijken dichttrant miste. Tot de laatste, navolgers van Cats, behoorden Anna Roemersdochter Visscher, Heinsius, Joncktijs en Westerbaan, maar boven beide scholen zweefde de ongetoomde dich-

terlijke geest van Vondel. Nog verdienen uit dit tijdperk, benevens den dichter Antonides van der Goes, als prozaschrijvers vermeld te worden, Heemskerk, die door zijne *Batavische Arcadia*, en Gerard Brand, die voornamelijk door zijn *Leven van de Ruiter*, steeds in eere gehouden worden.

Met het begin der achttiende eeuw was dit schitterend tijdvak onzer letterkunde afgeloopen. De Spaansche successie-oorlog, waarvan de uitslag zoo tegen verwachting was uitgevallen, had ons land uitgeput. Gelijk het aanzien van den staat tot dien tijd aanhoudend was gestegen, nam het na dit keerpunt evenzeer, en sneller af. De zoetsappige, oorlogschuwende staatkunde, die men ging volgen, deed alle veerkracht verslappen; handel en nijverheid raakten aan 't kwijnen, en de letterkunde kwijnde mede. Nadat door Lodewijk XIV het edict van Nantes was herroepen, kwamen veel beschaafde Franschen met hunne nijverheid hier den smaak voor de Fransche letteren verspreiden, en werkten daardoor zeer nadeelig op de onafhankelijkheid en nationaliteit van onze taal en letterkunde, waarvan het eigenaardige verloren ging, hoewel een landman, Poot, haar nog wist te handhaven.

Den vrijen geest der ware poëzij missende, richtte men nu genootschappen op, welke voor de dichtkunst kleingeestige regelen vaststelden, naar welke alles beoordeeld, en bloote rijmelarij tot poëzij verheven werd. Onbeduidend zijn de voortbrengselen van dit tijdvak, waarop nogtans eenige uitzondering maken, zoo als het treurspel *Monzongo* van Winter; *David en Germanicus*, gedichten van L. W. van Merken, Winters gade, benevens de werken der gebroeders van Haren. Ook werd in 't laatst van dit tijdvak het proza staande gehouden door Justus van Effen, schrijver van den *Hollandschen Spectator*; de twee vriendinnen Elisabeth Wolf en Agatha Deken, die te zamen werkten, en de romans *Sara Burgerhart* en *Willem Leevend* in 't licht gaven, en Loosjes, den schrijver van *Maurits Lijnslager*.

Het uitbreken van den Engelschen oorlog in 1780, bragt

onze natie eensklaps in [beweging, en nu verrezen van Alphen, Bellamy, Feith, Bilderdijk, Helmers, Loots, Tollens en Borger, die Neêrlands dichtgeest uit den loggen sluimer wekten, waarin hij gedurende eene kleine eeuw was voortgesukkeld. En toen na zoo vele rampzalige twisten de ware vaderlandsliefde weêr in aller harten ontgloeide; partijzucht en burgerhaat werden afgelegd, om gezamenlijk het Fransche juk af te werpen, toen ontwaakte ook weder de algemeene geestdrift voor onze schoone moedertaal. Luide verkondigde van der Palm, dat de vrijheid der natie was hersteld, en zijn *Gedenkschrift* droeg in zich zelf het bewijs, dat ook de taal van vreemde boeijen was ontslagen.

Gedichten:
I
Prova. Z.

Coornhe
Amsterdam
zijne uren h
eelingen,
te doen, vol
Spanje en
opvatten te
dat zijn vo
het onder
Van zijn
met Neeltje
Beederodes
echter was
hem niets te
genootzaakt
van Beeder
echter niet;
Haarlem, w
Met zich
king, en me
vinden in de
besloten hij,
dom van de